

Datum

2023-11-29

Vår referens

Jeanette Larsson

Controller

Jeanette.M.Larsson@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Nämndsinitiativ från Vänsterpartiet i funktionsstödsnämnden gällande inskaffande av hjärtstartare FSN-2023-3076

Sammanfattning

Vänsterpartiet (V) har med rätt enligt 4 kap. 20 § kommunallagen väckt ett ärende i funktionsstödsnämnden genom ett så kallat nämndsinitiativ. Förvaltningen återkommer nu med en redovisning av det uppdrag som nämnden gav förvaltningen avseende att undersöka förekomsten av hjärtstartare i samtliga verksamheter där personal och brukare vistas, hur HLR-utbildning är inkorporerat i det systematiska arbetsmiljöarbetet samt en analys av behovet av införskaffande av fler hjärtstartare.

Förslag till beslut

1. Funktionsstödsnämnden godkänner återrapporteringen av uppdragen i nämndsinitiativet.
2. Funktionsstödsnämnden avslår förslaget om att omgående införskaffa hjärtstartare i samtliga verksamheter där personal och brukare vistas med hänvisning till det som framgår av ärendet.

Beslutsunderlag

- Nämndsinitiativ från Vänsterpartiet i funktionsstödsnämnden gällande inskaffande av hjärtstartare
- Beslut FSN 230925 (§96) Nämndsinitiativ från Vänsterpartiet i funktionsstödsnämnden gällande inskaffande av hjärtstartare
- G-Tjänsteskrivelse FSN 231218 - Nämndsinitiativ från Vänsterpartiet i funktionsstödsnämnden gällande inskaffande av hjärtstartare

Beslutsplanering

Funktionsstödsnämndens arbetsutskott 2023-09-15

Funktionsstödsnämnden 2023-09-25

Funktionsstödsnämndens arbetsutskott 2023-12-08

Funktionsstödsnämnden 2023-12-18

Ärendet

Funktionsstödsnämnden gav vid sammanträde den 25 september förvaltningen i uppdrag att:

1. undersöka förekomsten av hjärtstartare i samtliga verksamheter där personal och brukare vistas.

2. undersöka hur HLR-utbildning är inkorporerat i det systematiska arbetsmiljöarbetet.
3. återkomma till nämnden senast 2023-12-31 med en återrapportering om hur ovan uppdrag förlöper samt en analys av behovet av införskaffande av fler hjärtstartare

Moderaterna och Centerpartiet lämnade vid sammanträdet ett särskilt yttrande.

Omvärldsbevakning

Enligt uppgift från Hjärt- och lungfonden drabbas varje år cirka 10 000 svenskar av akut hjärtstopp utanför sjukhus, cirka 600 överlever. Forskning visar att chansen att överleva ett plötsligt hjärtstopp är dubbelt så stor om personen får hjärt-lungräddning (HLR) i väntan på ambulans samt att sju av tio skulle klara sig om de dessutom fick en strömstöt från en hjärtstartare inom de första minuterna.¹

Svenska rådet för hjärt-lungräddning (HLR-rådet) är en nationell kunskaps- och utbildningsorganisation med syfte att rädda liv vid plötsligt hjärtstopp inom sjukvården och i samhället. HLR-rådet uppmanar till spridning av hjärtstartare i samhället och ser positivt på att utrusta bostäder, arbetsplatser, föreningar och offentliga lokaler med hjärtstartare. HLR-rådets övergripande mål är att öka överlevnaden vid plötsligt hjärtstopp på och utanför sjukhus, samt att öka kunskapen i samhället om första hjälpen.²

Forskning visar att platser där många vistas, eller som har en stor genomströmning av människor har en ökad förekomst av hjärtstopp. Vid placering av hjärtstartare i samhället rekommenderar HLR-rådet att:

- hjärtstartare placeras på alla platser med ökad risk för hjärtstopp, så som större arbetsplatser, offentliga förvaltningsbyggnader, buss-, färje- och tågstationer, flygplatser, gym, sim-, och idrottshallar, kongresscenter, hotell, öppenvårdsinrättningar och större affärer/köpcentra
- fler hjärtstartare placeras i tätbefolkade bostadsområden, då de flesta hjärtstoppen sker i hemmet (70%)
- hjärtstartare finns tillgängliga vid större publika evenemang och folksamlingar, exempelvis större idrottsevenemang, demonstrationer och konserter
- hjärtstartare är tydligt utmärkta med skylt enligt nationell standard
- hjärtstartare placeras med största möjliga tillgänglighet och synlighet, helst så att den är åtkomlig dygnet runt, året runt, samt om möjligt i uppvärmt skåp utomhus för att allmänheten ska kunna nå den i händelse av ett hjärtstopp i närheten³

HLR-rådets uppmaning är att hjärtstartare placeras med geografisk spridning i samhället och att samtliga svenskar från och med 15 års ålder genomgår utbildning i HLR. För så kallade hjärtsäkra zoner är ett av kraven att behandling med hjärtstartare ska kunna ske inom tre minuter.

Arbetsmiljöverket utfärdar inte direktiv kring hjärtstartare. Det finns inget samlat svar hur kommuner har valt att göra med inköp av hjärtstartare till den kommunala verksamheten, men flera kommuner länkar via sina hemsidor, till hjärtstartarregistret för att visa var i kommunen hjärt-

¹ [Plötsligt hjärtstopp | Hjärt-Lungfonden \(hjart-lungfonden.se\)](https://www.hjart-lungfonden.se)

² Svenska rådet för hjärt-lungräddning - Nationell strategi för plötsligt hjärtstopp i Sverige (2021)

³ Svenska rådet för hjärt-lungräddning - HLR-rådets rekommendationer om hjärtstartare

startare är placerade. Hjärtstartarregistret har en digital karta med registrerade hjärtstartare (alla är inte tillgängliga för allmänheten) som visar spridningen av hjärtstartare i samhället.⁴ Ett exempel från genomförd omvärldsbevakning visar att det i Kungsbacka kommun finns en plan att tillgängliggöra fler hjärtstartare för allmänheten genom att installera hjärtstartare utomhus i kommunen - ett arbete som kommer fortgå under ett antal år framåt beroende på tilldelade medel för inköp av utrustning och underhåll av dessa.

Särskilda etiska aspekter

Etiska riktlinjer för HLR har 2021 tagits fram av Svenska läkaresällskapet, Svensk sjuksköterskeförening och Svenska rådet för hjärt-lungräddning. Ett ställningstagande till HLR kan inte baseras på en enskild faktor såsom ålder, specifikt sjukdomstillstånd eller grad av funktionsnedsättning. Det kan därför göras olika ställningstaganden till HLR utifrån individuella faktorer och patientens behov och intressen. Det är inte omgivningens, vårdarens eller sjukvårdspersonalens intressen som styr.⁵

Hjärtstopp inom kommunal hälso- och sjukvård

Ställningstagande till HLR görs av ansvarig läkare och ska ingå som en del av vårdplaneringen, och ska tydligt framgå i patientens vårdplan, vilket är särskilt viktigt vid palliativ vård. Samråd ska om möjligt alltid ske med patienten, samt med en annan legitimerad yrkesutövare. Övriga i vårdteamet bör även rådfrågas. Ett beslut om ”Ej HLR” som tagits på sjukhus ska omprövas i samråd med patienten i samband med vårdplanering inom den kommunala hälso- och sjukvården. ”Ej HLR” ska dokumenteras i patientens journal och ställningstagandet ska finnas tillgängligt för vårdande personal som arbetar med patienten. Verksamhetschefen har det yttersta ansvaret för att se till att det finns säkra rutiner, exempelvis kring dokumentation av ställningstaganden om HLR och hur vårdande personal får kännedom om rutinerna. Utformningen av rutinerna görs i samråd med den medicinskt ansvariga sjuksköterskan (MAS).

Patienter inom kommunal hälso- och sjukvård ska vid plötsligt oväntat hjärtstopp behandlas med HLR i de fall det inte finns ett beslut om ”Ej HLR”. Hälso- och sjukvårdspersonal är skyldig att påbörja HLR. Omsorgspersonal bör starta HLR om de har kompetens till det. I kommunal verksamhet omfattar begreppet hälso- och sjukvårdspersonal en mer begränsad personalgrupp än på sjukhus. Oftast tillhör endast legitimerad personal hälso- och sjukvårdspersonalen. Undersköterskor och omsorgspersonal är hälso- och sjukvårdspersonal endast när de biträder någon legitimerad yrkesutövare i hälso- och sjukvård eller utför vårdåtgärd på uppdrag av legitimerad personal eller utifrån delegering.⁶

Systematiskt arbetsmiljöarbete

Första hjälpen och krisstöd regleras i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och kompletterande råd finns i tillhörande allmänna råd (AFS 1999:7 Första hjälpen och krisstöd). I föreskriften framgår följande: ”Med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och de särskilda risker som finns skall det finnas tillräckligt antal personer, som kan ge första hjälpen, tillgängliga på arbetsstället. Åtgärder skall vidtas för att kunskaper och färdigheter i första hjälpen hålls aktuella.”⁷

⁴ Sveriges hjärtstartarregister – Hitta hjärtstartare, <https://www.hjartstartarregistret.se/#/>

⁵ Svenska läkaresällskapet, Svensk sjuksköterskeförening och Svenska rådet för hjärt-lungräddning – Etiska riktlinjer för hjärt-lungräddning (HLR) (2021)

⁶ Svenska läkaresällskapet, Svensk sjuksköterskeförening och Svenska rådet för hjärt-lungräddning – Etiska riktlinjer för hjärt-lungräddning (HLR) (2021)

⁷ Första hjälpen och krisstöd, AFS 1999:7

Grundtanken inom det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) är att arbetsmiljön ständigt kan och ska förbättras och ska ingå som en naturlig del av verksamheten. Arbetsmiljöarbete ska utgå ifrån de lokala förhållandena och det är därför viktigt att planering sker med hänsyn till den specifika arbetsplatsen och de lokala förhållanden som råder där.

Som stöd i det systematiska arbetsmiljöarbetet i funktionsstödsförvaltningen finns checklista för planering av SAM. I enlighet med checklistan ska det på varje arbetsställe finnas den beredskap och de rutiner för första hjälpen och krisstöd som behövs med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och särskilda risker. Arbetstagarna ska känna till hur första hjälpen och krisstödet är organiserat på arbetsplatsen och hållas uppdaterade med de rutiner som gäller. På lämpliga ställen ska det finnas information om var utrustning för första hjälpen finns och vilka personer som kan ge första hjälpen. Vidare ska chefer, skyddsombud och medarbetare ha kunskap och kompetens för att kunna bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete, där HLR är en del i de kompetenshöjande insatserna.

I förvaltningens rutin för undersökningar och riskbedömningar av arbetsmiljön nämns första hjälpen och krisstöd som ett riskområde att hantera i den allmänna skyddsronden. Checklistan för allmän skydds rond innehåller bland annat nedanstående frågeställningar:

- Har medarbetare kunskap om att ge första hjälpen HLR och har de fått tillräcklig utbildning?
- Finns en plan för att hålla kompetensen aktuell?
- Finns det väl synliga anslag med information om hur första hjälpen och krisstöd är ordnat?
- Finns beredskap för första hjälpen vid olyckor i form av utbildad personal och finns det anslag som visar vilka personer som har denna utbildning?

HLR-utbildning

Malmö stad har avtal för utbildning inom brandskydd, HLR och första hjälpen. Avtalet omfattar olika typer av utbildningsinsatser inom nämnda områden. Då avtalet inte är bindande kan respektive verksamhet dock välja att köpa tjänsterna hos annan utbildningsarrangör på marknaden, efter genomförd direktupphandling i enlighet med respektive förvaltnings riktlinjer för direktupphandling.

I Malmö stads riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete finns en plan för utbildning- och övning. Enligt planen ska utsedd personal erhålla första hjälpen utbildning vart fjärde år, bland annat HLR inklusive hjärtstartare, av behörig instruktör. Vidare rekommenderas kontroll och service av hjärtstartare enligt tillverkarens anvisningar för att säkerställa att utrustningen är intakt. Utifrån genomförd omvärldsbevakning framgår inget Malmö stadövergripande ställningstagande eller rekommendation som beskriver i vilka kommunala verksamheter som det ska finnas hjärtstartare.

Funktionsstödsförvaltningen verksamheter avropar löpande utbildningsplatser från Malmö stads avtal. I samband med föreliggande inventering och omvärldsbevakning har förvaltningen ställt frågan till aktuell avtalsleverantör och inväntar svar om det är möjligt att, i sådant fall att det finns en hjärtstartare i verksamheten, även gå igenom hur hjärtstartaren fungerar för satt på så vis skapa ökad kunskap och trygghet i en nödsituation.

Förekomsten av hjärtstartare i förvaltningen

Funktionstödsförvaltningen har gjort en inventering av hjärtstartare i förvaltningens verksamheter där det vistas brukare och/eller personal. Följande har beaktats i inventeringen:

1. Verksamheter som har och inte har hjärtstartare i den egna verksamheten/lokalen (inklusive kontor)
2. Verksamheter som har och inte har hjärtstartare i anslutning till den egna verksamheten/lokalen (inklusive kontor). Ett av kriterierna för en ”hjärtsäker zon” är att hjärtstartare ska kunna vara på plats inom 3 minuter

Genomförd inventering visar att det inte finns ett generellt ställningstagande för i vilka av förvaltningens verksamheter det ska finnas hjärtstartare. Idag finns hjärtstartare i samtliga verksamheter inom avdelning hälsa, främjande och funktionsrätt och samtliga verksamheter i avdelning stöd, assistans och daglig verksamhet har tillgång till hjärtstartare i eller i anslutning till den egna verksamheten. Inom avdelning myndighet, socialpsykiatri och barn finns hjärtstartare inom vissa verksamheter, däribland såväl boende, mötesplatser som kontor. I avdelning LSS-bostäder saknas hjärtstartare utifrån vad som framkommit i inventeringen. På Fänriksgatan och Stora Nygatan som båda utgör kontor där det vistas många människor och där det även tas emot besökare finns hjärtstartare.

Kostnad för hjärtstartare

Malmö stad har ramavtal för sjukvårdsprodukter. I avtalet ingår hjärtstartare (defibrillator) och tillhörande produkter som batteri, elektroder och väggfäste. Enligt nuvarande ramavtal kan hjärtstartare köpas in för mellan 17 000 – 25 000 kronor. Inför ett eventuellt inköp rekommenderar HLR-rådet att även titta på driftsekonomi för hjärtstartare, bland annat vad avser garanti samt kostnad för nya batterier, elektroder samt utbildning. Avtalsleverantörerna erbjuder inte service eller utbildning, men hjärtstartaren signalerar om elektroder eller batteri behöver bytas ut. Elektroder och batterier kan sedan beställas i Ekot Marknadsplats och servicen kan utföras av personalen.

Inköp av hjärtstartare till många verksamheter medför stora kostnader. För att inköp av hjärtstartare ska vara så resurseffektivt som möjligt och komma till nytta för så många människor som möjligt är det lämpligt att verksamheter som ligger geografiskt nära varandra, inom tre minuter, samordnar eventuella inköp. Det är också lämpligt att titta på frågan ur ett Malmö stadsperspektiv och om möjligt samordna eventuella inköp i staden, bland annat utifrån behov och geografisk spridning av hjärtstartare i samhället.

Slutsatser, resonemang och förvaltningens bedömning

Hjärtstartare har, tillsammans med att larma 112, utföra HLR och efterföljande vård, stor betydelse för rädda liv vid akut hjärtstopp.

HLR-rådet uppmanar till ökad spridning av hjärtstartare i samhället och ger bland annat rekommendationer avseende placering. Det finns dock inte någon tydlig aktör som är ansvarig för att se till att hjärtstartare finns tillgängliga eller som står för kostnaden för hjärtstartarna.

Det kan konstateras att förekomsten av hjärtstartare inte är en arbetsgivarfråga eller specifik vårdgivarfråga, utan en samhällsfråga. De flesta hjärtstopp sker i eller i närheten av hemmet, och i övrigt är risken större på platser där många vistas, eller som har en stor genomströmning av

människor. Flertalet av förvaltningens verksamheter utgör således inte platser där HLR-rådet rekommenderar att hjärtstartare bör finnas. Dessutom bör redan befintlig spridning av hjärtstartare i det geografiska området Malmö beaktas.

Genomförd inventering visar att tillgången på hjärtstartare skiljer sig åt mellan förvaltningens verksamheter. Det konstateras att hjärtstartare främst förekommer i förvaltningens dagliga verksamheter samt kontor med många arbetsplatser och där det även tas emot besökare.

Förvaltningen ser att det kan finnas verksamheter där det kan uppstå behov av hjärt- och lungräddning, men att det finns vissa aspekter som behöver beaktas inför slutligt ställningstagande och eventuella inköp av hjärtstartare:

- hur många personer som vistas i lokalen och i vilken grad lokalen nyttjas
- aktuell spridning av hjärtstartare i samhället. Hjärtstartarregistret visar spridningen av hjärtstartare i samhället
- hjärtstartare placeras med största möjliga tillgänglighet och synlighet, helst så att den är åtkomlig dygnet runt, året runt. De flesta av förvaltningens verksamheter är inte offentliga lokaler där allmänheten har tillträde, vilket begränsar möjligheten för allmänheten att nyttja hjärtstartaren
- undersöka möjligheten att samordna inköp både inom förvaltningen och inom Malmö stad
- för att hjärtstartaren ska ha ett så gott resultat som möjligt är det av vikt att medarbetare känner till att det finns en hjärtstartare och hur den fungerar. Det är också viktigt att de erhåller utbildning i HLR (rekommendation är vart fjärde år enligt Malmö stads riktlinjer för systematiskt brandskyddsarbete)
- behöver finnas rutiner för kontroll och service av hjärtstartare enligt tillverkarens anvisningar för att säkerställa att utrustningen är intakt
- säkerställa att det nationella hjärtstartar-registret samt internt register/förteckning över medicintekniska produkter i förvaltningen uppdateras löpande

Utöver ovanstående aspekter är det viktigt att det finns förståelse för etiska aspekter kopplade till HLR och innebörden av ”Ej HLR” samt det vårdgivaransvar som hänger ihop med medicintekniska produkter.

I samband med föreliggande kartläggning har samtal ägt rum med medicinskt ansvariga i förvaltningen. En aspekt som behöver beaktas vad gäller eventuella inköp av hjärtstartare är i vilket syftet hjärtstartaren installeras samt huruvida en hjärtstartare klassas som en medicinteknisk produkt när den finns i en verksamhet som bedriver kommunal hälso- och sjukvård. När hjärtstartaren ska användas till brukare/patienter följer ett vårdgivaransvar, vilket bland annat innebär att Socialstyrelsens föreskrifter måste följas. I ”föreskrifter om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvård HSLF-FS 2021:52” finns bland annat krav på kompetens och service. Det innebär bland annat att vårdgivaren ansvarar för att den medicintekniska produkten registreras. Förvaltningen undersöker för närvarande om de hjärtstartare som finns i förvaltningen är registrerade i förvaltningens system. Vidare måste följsamhet till Patientdatalagen (2008:355), Patientsäkerhetslagen (2010:659) och de etiska riktlinjerna för hjärt-lung-räddning också säkerställas.

Sammanfattningsvis kan det vara lämpligt att vidga initiativet om införskaffande av hjärtstartare

till Malmö stad-nivå, för på så vis få ett samhälleligt helhetsperspektiv. En central samordning, med syfte att tillgänggöra fler hjärtstartare för allmänheten skulle genom att dessa placeras med största möjliga tillgänglighet och synlighet, helst så att de är åtkomlig dygnet runt, året runt, bidra till ökad resurseffektivitet samt att hjärtstartarna kommer till nytta för så många människor som möjligt genom en geografisk spridning i samhället. Beroende på om frågan avser hanteras på central nivå behöver förvaltningen, med hänsyn till genomförd inventering och HLR-rådets rekommendationer, vidare analysera och ta ställning till i vilka verksamheter som det kan vara aktuellt att införskaffa hjärtstartare i förvaltningens omsorg samt vilka möjligheter det finns för samordning. Därefter behöver förvaltningen göra en plan och prioritering utifrån ändamålsenlighet och de kostnader som inköp och service medför.

Ansvariga

Charlotte Widén Odder Förvaltningschef